

TRÒ CHƠI QUYỀN LỰC

TRÒ CHƠI QUYỀN LỰC: Quá khứ, hiện tại và tương lai của trật tự thế giới

Bản quyền © Ngô Di Lân, 2024

Tác phẩm được xuất bản theo thỏa thuận độc quyền giữa Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và Tác giả Ngô Di Lân

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản lần đầu tiên, bìa mềm, 2024

Thiết kế và trình bày: Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản gần 500 đầu sách thuộc 7 tủ sách, bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đời người và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng; Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Ngô Di Lân

Trò chơi quyền lực : Quá khứ, hiện tại và tương lai của trật tự thế giới / Ngô Di Lân. - H. : Thế giới ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2024. - 372 tr. ; 21 cm

ISBN 978-604-392-480-0

1. Quan hệ quốc tế 2. Địa chính trị 3. Kinh tế 4. Thương mại

327.17 - dc23

TGF0597p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: hoptac@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

NGÔ DI LÂN

TRÒ CHƠI QUYỀN LỰC

QUÁ KHỨ, HIỆN TẠI VÀ TƯƠNG LAI
CỦA TRẬT TỰ THẾ GIỚI

⊕MEGA⁺

NHÀ XUẤT BẢN
THẾ GIỚI

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Phụ trách xuất bản: Trần Hoài Phương

Điều phối sản xuất: Hương Nguyễn

Biên tập viên: Đặng Ly - Hương Nguyễn

Thiết kế bìa: Hoàng Duy Khánh

Trình bày: Vũ Lê Thư

Thư ký xuất bản: Giang Vũ

ĐƠN VỊ HỢP TÁC TRUYỀN THÔNG

TRẠM ĐỌC

<https://www.facebook.com/tramdocvn>

website: <http://tramdoc.vn/>

Mục lục

Lời nói đầu.....	7
01. Nước lớn, nước nhỏ trong vòng xoáy địa chính trị	15
02. Chiến tranh, hòa bình và trật tự thế giới.....	52
03. Tài nguyên, giao thương và “thế giới phẳng”.....	99
04. Răn đe: Từ liên minh tới vũ khí hạt nhân	156
05. Tình báo và an ninh quốc gia.....	198
06. Bản sắc dân tộc và sức mạnh của kể chuyện.....	246
07. AI, cạnh tranh công nghệ và thế giới của tương lai	280
08. Tồn tại trong một thế giới bất định	318
Lời cảm ơn	343
Chú thích.....	345
Mục từ tra cứu.....	363

*Cuốn sách này tôi dành tặng tất cả những ai
đã và đang nỗ lực để khiến thế giới này trở thành
một nơi đáng sống hơn*

Lời nói đầu

Tôi từng quả quyết rằng Chiến tranh thế giới thứ nhất chỉ đơn thuần là một tấn bi kịch.

Hiển nhiên, không có một nhà lãnh đạo tinh táo nào lại quyết định phát động một cuộc chiến tranh tổng lực xuyên lục địa để rồi khiến cho đế chế của mình sụp đổ cả. Nếu vào ngày hè tháng 7 định mệnh đó, Đại vương công Franz Ferdinand của Đế chế Áo-Hung không ngồi trên cỗ xe ngựa đó, không đi trên cung đường đó ở Sarajevo và không bị ám sát bởi tay súng Gavrilo Princip thì đã không có cuộc khủng hoảng ngoại giao nào giữa các cường quốc châu Âu. Không có khủng hoảng tháng 7 nghĩa là không có phản ứng dây chuyền dẫn đến việc các nước lớn lần lượt tuyên chiến với nhau. Những gì đã xảy ra chỉ là một chuỗi những sự kiện hết sức đáng tiếc.

Tôi đã giữ chặt lấy niềm tin đó cho đến một tiết học nọ, khi thầy giáo Lịch sử của tôi ở trường Trung học phổ thông bên Thụy Điển giới thiệu tới cả lớp cuốn sách *Griff nach der Weltmacht: Die Kriegszielpolitik des kaiserlichen Deutschland 1914/18* (Mục tiêu của Đế chế Đức trong Chiến tranh thế giới thứ nhất). Theo sử gia Fritz Fischer, Đế quốc Đức đã không hề “vô tình” bị đồng minh kéo vào cuộc đại

chiến đẫm máu bậc nhất trong lịch sử. Tất cả đã nằm trong sự tính toán của giới quân sự Đức, vốn đã nuôi tham vọng trở thành cường quốc hàng đầu thế giới, sánh ngang hoặc thậm chí vượt xa Anh.

Cho đến giờ tôi vẫn chưa thực sự chắc đâu mới là nguyên nhân chính dẫn tới Chiến tranh thế giới thứ nhất. Nhưng đối với cậu học trò 17 tuổi khi đó, sự bất định là một điều khó có thể chấp nhận được. Đối mặt với hai giả thiết gần như đối lập nhau hoàn toàn, tôi quyết định phải tìm đọc thêm các cuốn sách khác để tìm được câu trả lời thích đáng. Đó cũng chính là lúc tôi tình cờ biết đến cuốn *Diplomacy* (Thuật ngoại giao) của Henry Kissinger, cố ngoại trưởng “khét tiếng” người Mỹ gốc Do Thái.

Như thể thuận theo một quy luật tự nhiên nào đó, cứ trăm năm lại xuất hiện một cường quốc với đủ sức mạnh, ý chí, trí lực và đức tin để nhào nặn lại hệ thống quốc tế theo giá trị của nó.¹

Ngay từ những dòng chữ đầu tiên, tôi đã biết mình sẽ bị cuốn vào một hành trình thú vị, một thế giới đầy mưu mô và những màn kịch ngoại giao của các bậc chính khách lỗi lạc; nơi trí tuệ, lòng can đảm và nghệ thuật giao tiếp khôn khéo liên tục được vận dụng một cách linh hoạt để giành lấy quyền lực chính trị và định đoạt vận mệnh của các quốc gia lớn nhỏ.

Tôi vẫn còn nhớ rõ cảm giác hồi hộp khi đọc về Đại hội Vienna 1815, nơi các cường quốc châu Âu đã tập hợp để tái dựng một trật tự thế giới mới từ đống tro tàn của các cuộc chiến do Đệ nhất Tổng tài Napoléon Bonaparte phát động. Ai có thể ngờ rằng Vương công Metternich của nước Áo, một nhân vật dường như không quá nhiều người biết đến, lại là một trong những nhân vật chủ chốt giúp châu Âu có được một nền hòa bình kéo dài gần 100 năm cơ chứ?

Nhưng với tôi khi đó, lời cuốn nhất vẫn là chương mô tả lại cách mà cặp đôi Nixon – Kissinger đã khiến cả thế giới “ngã ngửa” như thế nào khi bí mật đàm phán để nối lại bang giao với Trung Quốc sau hơn hai mươi năm đối địch. Sự táo bạo của ngoại giao “đi đêm”, từng bước thăm dò uyển chuyển và kín đáo qua các kênh trung gian khác nhau, cùng tầm vóc tư duy chiến lược của toàn bộ nỗ lực đó – tất cả hoàn toàn đã có thể là những chi tiết trong một cuốn tiểu thuyết hư cấu, chỉ khác rằng đó là câu chuyện hoàn toàn có thật.

Buổi chiều đồng hồ đó, trên chuyến tàu điện từ thư viện trung tâm thành phố Stockholm về nhà, tôi như lạc vào một thế giới riêng, quên cả những con đường và tòa nhà quen thuộc đang lướt qua ngoài cửa sổ. Mãi cho đến khi gần đến ga cuối cùng, tôi mới giật mình nhận ra là mình đã đi quá năm, sáu bến. Nhưng tôi cũng không cảm thấy bận tâm, bởi cuốn sách dày hơn 800 trang của Kissinger chắc chắn xứng đáng để tôi bỏ lỡ mấy bến tàu.

Nhìn lại, có lẽ hơn một tiếng đồng hồ đọc sách trên tàu điện ngày hôm đó đã mở ra một niềm đam mê suốt đời của tôi với ngành quan hệ quốc tế nói chung và ngoại giao nói riêng. Khi bước chân vào giảng đường đại học và bắt đầu nghiên cứu sâu hơn về chủ đề này, tôi thấy mình liên tục quay trở lại với những chi tiết và các câu hỏi mà tác phẩm của Kissinger đã gợi mở.

Tôi đọc ngẫu nhiên các cuốn sách về chính trị, ngoại giao và các bài báo khoa học đăng trên tạp chí, dù đang nghỉ hè hay bận bịu ôn thi cuối kỳ, chỉ để biết xem tại sao các nhà lãnh đạo bấy giờ lại đưa ra các quyết định như họ đã làm. Vì sao các nhà lãnh đạo hai nước Liên Xô và Mỹ lại đồng ý chấm dứt Chiến tranh Lạnh trong hòa bình? Vì sao một số quốc gia (như Nam Phi hay Ukraine) lại chấp nhận từ bỏ kho vũ khí hạt nhân của mình? Tham gia liên minh quân sự hay chọn đường lối trung lập mới là cách thức tốt nhất để đảm bảo an ninh quốc gia? Tôi có những cuộc tranh luận nảy lửa với bạn bè và thầy cô ở trên lớp, không bỏ lỡ bất kỳ cơ hội nào để hiểu đúng và hiểu rõ hơn về thế giới xung quanh. Đôi khi những cuộc tranh luận khiến tôi cảm thấy mình thật thông tuệ, nhưng cũng nhiều khi chúng khiến tôi nghi ngờ mọi thứ, bao gồm cả năng lực tư duy và vốn kiến thức của bản thân. Nhưng sau một hồi bình tâm lại, tôi nhận ra rằng điều quan trọng nhất là mình đã được mở mang tầm mắt.

Giờ đây, sau hơn 12 năm miệt mài nghiên cứu về khoa học chính trị nói chung và quan hệ quốc tế nói

riêng, cũng như suy ngẫm, thảo luận, tranh luận về các vấn đề thời sự trên mạng xã hội, trong các quán cà phê từ Hà Lan về đến Việt Nam, tôi cảm thấy mình bắt đầu tích lũy đủ để có thể chia sẻ những gì mình đã lĩnh hội được với mọi người.

Tôi không nuôi tham vọng cuốn sách này sẽ trở thành sách giáo khoa cho sinh viên ngành quan hệ quốc tế hay thậm chí là đóng góp cho nghiên cứu khoa học. Nó đơn giản là một sự đúc kết của tất cả những gì tôi biết và hiểu về thế giới xung quanh từ góc độ chính trị. Nó không hứa hẹn chân lý cho người đọc hay những lời khuyên “mì ăn liền”, mà chỉ cam kết sẽ cung cấp một góc nhìn đa chiều và nhiều giả thiết hợp lý để giải mã những sự kiện quốc tế nổi bật đã xảy ra trong quá khứ, đang xảy ra ở hiện tại và nhiều khả năng sẽ định hình trật tự thế giới trong tương lai.

Để đạt được mục tiêu này, cuốn sách được chia thành tám chương, mỗi chương tập trung vào một khía cạnh then chốt của nền chính trị toàn cầu. Chương mở đầu cuốn sách sẽ đánh giá những điểm khác biệt căn bản giữa nước lớn và nước nhỏ, cũng như sự tương tác giữa hai nhóm chủ thể này trong vòng xoáy của địa chính trị. Chương 2 đi sâu vào bản chất của việc các quốc gia sử dụng vũ lực, và cách họ cùng nhau lập lại nền hòa bình sau đó cũng như kiến thiết trật tự mới. Chương 3 sẽ tập trung sâu hơn vào mối liên hệ giữa kinh tế – thương mại và chính trị, xoay quanh những chủ đề như vai trò của tài nguyên thiên nhiên, tác

động của thương mại quốc tế, và tương lai của tiến trình toàn cầu hóa.

An ninh vốn là nền tảng cho thương mại và phát triển, do đó hai chương tiếp theo sẽ đi sâu phân tích cách thức mà các nước đảm bảo an ninh quốc gia, từ thiết lập liên minh quân sự, phát triển vũ khí hạt nhân cho đến sử dụng các công cụ và cách thức thu thập tình báo tình vi nhằm bảo vệ chính phủ và người dân trước các nguy cơ và mối đe dọa tiềm tàng. Chương 6 sẽ đánh giá vai trò của bản sắc văn hóa cũng như sức mạnh của ngôn từ trong nền chính trị hiện đại. Chương 7 sẽ nhìn về tương lai, đánh giá tác động của cạnh tranh công nghệ, đặc biệt là trí tuệ nhân tạo (AI), đối với quan hệ quốc tế.

Chương cuối cùng của cuốn sách sẽ tóm lược lại những ý chính và bài học kinh nghiệm từ các chương trước, đồng thời khuyến khích độc giả suy ngẫm về một số chiến lược khả dĩ, từ góc nhìn cá nhân, để tất cả chúng ta có thể tồn tại và phát triển tốt nhất trong một thế giới đầy biến động. Với cấu trúc và mạch tư duy trên, tôi hy vọng có thể mang lại cho độc giả cái nhìn bao quát nhưng không kém phần sâu sắc về thế giới xung quanh chúng ta.

Qua những trang sách này, tôi mời độc giả đặt mình vào vị trí của các nhà lãnh đạo và không ít bậc vĩ nhân trong quá khứ, phân nào cảm nhận sức nặng ngàn cân của những quyết định mà họ đã phải đối mặt (Thủ tướng Churchill nhất quyết từ chối cầu hòa với Hitler) và cách

họ đã tìm được lối thoát khỏi những tình huống nghẹt thở (như khủng hoảng tên lửa Cuba năm 1962). Tôi muốn mang thế giới chính trị quốc tế đến với độc giả một cách chân thực và đầy đủ nhất có thể nhưng vẫn đủ gần gũi, để bạn đọc hiểu rằng bản chất của chính trị quốc tế là một “trò chơi”, trong đó các quốc gia không ngừng tranh giành quyền lực. Những tính toán xoay quanh quyền lực thường là yếu tố đầu tiên và cũng có sức nặng nhất, chi phối hành động của các nhà lãnh đạo cấp quốc gia. Vì vậy, ẩn dưới mọi lớp vỏ bọc, dù là giá trị đạo đức, hệ tư tưởng hay tình cảm cá nhân, luôn có bóng dáng của quyền lực. Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa quyền lực là tất cả. Từ những quyết sách nhỏ nhất tới những chiến lược có thể bẻ cong quỹ đạo của lịch sử, tất cả vẫn chịu những ảnh hưởng nhất định của cảm xúc con người, định kiến, sự hiểu lầm, và cả những giá trị nhân văn. Con người thường được kỳ vọng sẽ hành xử lý tính trong những tình huống hệ trọng nhưng chúng ta thường phi lý trí hơn mình tưởng.

Hơn hết, tôi mong truyền được cảm hứng cho các bạn trẻ mới chập chững bước vào con đường nghiên cứu quan hệ quốc tế. Tôi muốn các bạn cảm nhận được sự hào hứng mà tôi có được khi lần đầu chạm vào những trang sách của cuốn *Diplomacy* khi mới chỉ là một cậu học sinh 17 tuổi. Tôi tin là niềm vui sướng khi có được thêm những kiến thức mới, nhìn thấy dòng chảy lịch sử thế

giới dưới nhiều góc độ khác nhau, là niềm vui sướng vừa đơn thuần, vừa bất tận, mà lại... không tốn kém! Nhưng ít nhất tôi mong rằng bạn đọc sẽ tìm thấy một số mẩu chuyện thú vị và thông tin hữu ích đâu đó trong cuốn sách. Suy cho cùng, chúng ta không thể bàng quan trước những gì đã và đang xảy ra. Không biết về quá khứ khó có thể hiểu được hiện tại. Không hiểu được hiện tại sẽ không thể kiến tạo tương lai.

01.

Nước lớn, nước nhỏ trong vòng xoáy địa chính trị

Năm 416 TCN, cuộc tranh giành quyền lực ở Hy Lạp tưởng chừng đã ngã ngũ sau khi liên quân dưới sự chỉ đạo của thành bang Athens đã bị đánh bại bởi quân đội Sparta trong một nỗ lực lật ngược dòng thân kỳ. Nhưng Athens vẫn quyết tâm phục thù, và mùa hè năm đó, các nhà lãnh đạo Athens đã cử một đoàn phái bộ đến đảo Melos nhỏ bé, vốn là xứ thuộc địa của Sparta nhưng không chịu thuận phục trước người Athens như dân các đảo khác và đến lúc đó vẫn giữ thể trung lập, không tham gia vào bên nào của cuộc chiến. Mục đích của Athens không thể rõ ràng hơn: buộc Melos từ bỏ thể trung lập và gia nhập liên minh của họ trong cuộc chiến một mất một còn giữa hai siêu cường.

Sứ gia Hy Lạp cổ đại Thucydides đã ghi chép lại một cách chi tiết cuộc đối thoại đầy kịch tính giữa các sứ giả của Athens và những nhà lãnh đạo của Melos trong tác phẩm kinh điển của ông, *History of the Peloponnesian War*

(Lịch sử chiến tranh Peloponnese). Mặc cho thân dân Melos cầu khẩn rằng công lý phải được đặt lên trên hết, phái đoàn Athens vẫn khẳng khái rằng công lý chỉ tồn tại giữa những kẻ ngang tài ngang sức. “Kẻ mạnh làm những gì họ có thể, kẻ yếu phải chấp nhận những gì phải chịu đựng”, câu nói sắt lạnh nổi tiếng này gần như tóm gọn toàn bộ đại ý của cuộc đối thoại giữa Athens và Melos. Cuối cùng, vì tin rằng thần linh sẽ che chở cho kẻ yếu thế có chính nghĩa, những người cầm quyền Melos đã can đảm từ chối đầu hàng, chỉ để vài tuần sau đó, quân Athens đổ bộ lên chiếm đảo, giết sạch nam giới và bắt giữ toàn bộ phụ nữ, trẻ em làm nô lệ. Kẻ mạnh đã giành chiến thắng áp đảo.

Trong gần 2.500 năm qua, “The Melian Dialogue” (Cuộc đối thoại ở Melos) vẫn luôn được xem như một lời cảnh báo hùng hồn về bản chất tàn khốc của chính trị cường quyền. Suốt chiều dài lịch sử, những dân tộc nhỏ bé đã luôn phải vật lộn để giữ vững chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ trước sự đe dọa của các cường quốc. Kẻ mạnh sẽ luôn lấy “lợi ích quốc gia” làm cái cớ để áp đặt ý chí của mình lên những ai yếu hơn, vì vậy sẽ không có lòng tốt hay phép mầu nào có thể cứu vãn bên yếu thế. Như lý thuyết gia nổi tiếng về chủ nghĩa hiện thực tấn công (offensive realism) John Mearsheimer đã từng châm biếm: “Chúa chỉ giúp đỡ những ai biết tự cứu lấy mình”¹. Chỉ có sự tỉnh táo và nỗ lực tự cường không ngừng mới

đảm bảo được an ninh quốc gia và sự tồn vong lâu dài của dân tộc.

Nhờ sự phát triển của luật pháp quốc tế, cùng với mối quan tâm tới chính trị ngày càng mạnh mẽ và sâu sắc của đông đảo người dân, các quốc gia ngày càng ngần ngại sử dụng vũ lực hay các biện pháp cưỡng ép trắng trợn, lộ liễu như Athens trước đây. Các cường quốc nhìn chung có xu hướng ứng xử “tinh tế” hơn, hạn chế sử dụng sức mạnh quân sự và nếu có, thường chỉ sử dụng vũ lực ở mức độ vừa phải để can thiệp, rồi dựng lên chính phủ “bù nhìn”, thay vì tự tay tàn sát và nô dịch người dân vô tội ở các nước khác.

Nhưng đằng sau bức màn đó, nguyên tắc cơ bản của trò chơi quyền lực chưa hề thay đổi. Các quốc gia lớn nhỏ vẫn vừa cạnh tranh vừa hợp tác trong một thế giới “vô chính phủ”ⁱ, nơi mỗi dân tộc đều phải tự dựa vào chính mình thay vì trông cậy vào bất kỳ vị trọng tài nào để đảm bảo sự sinh tồn của mình. Lợi ích quốc gia và các tính toán địa chính trị vẫn luôn là kim chỉ nam cho những quyết định then chốt có thể định đoạt số phận của hàng nghìn, hàng triệu sinh mạng. Và trong những tình huống sinh tử, nước mạnh luôn buộc nước yếu phải phục tùng mệnh lệnh

i. Vô chính phủ là một khái niệm căn bản trong nghiên cứu quan hệ quốc tế, chỉ việc không có một nhà nước hay thế lực nào đứng trên các quốc gia, đóng vai trò thực thi luật pháp quốc tế.

của mình. Dù thế giới đã phân nào trở nên văn minh và hòa bình hơn,ⁱ song bản chất của cạnh tranh địa chính trị và chính trị cường quyền vẫn chưa hề thay đổi.

“Cuộc đối thoại ở Melos” là một câu chuyện đơn giản nhưng mang hàm ý sâu sắc về mối quan hệ giữa đạo đức và quyền lực, và là phiên bản giản lược của một trong những “chân lý” quan trọng nhất trong chính trị quốc tế. Nó là điểm khởi đầu lý tưởng để bắt đầu hành trình tìm hiểu về thế giới đầy phức tạp, nơi địa lý, tham vọng quyền lực và nỗi bất an giao thoa tạo nên một bức tranh chính trị đa sắc màu và luôn đầy biến động.

Địa lý của các cường quốc

Nhiệm vụ của các nhà địa chính trị là nghiên cứu những mối quan hệ mật thiết giữa các yếu tố địa lý và hành vi chính trị của các quốc gia. Nhưng xét về bản chất, địa chính trị, dù hàng trăm năm trước hay bây giờ, vẫn chủ yếu là tập hợp những nỗ lực nhằm hiểu được những động lực sâu xa thôi thúc các cường quốc tham gia trò chơi quyền lực trên bàn cờ chính trị thế giới.

i. Theo quan điểm của nhà tâm lý học người Mỹ gốc Canada Steven Pinker trong tác phẩm *Enlightenment Now* (Khải sáng thời hiện tại) về sự tiến bộ của nhân loại. Theo đó, ông đưa ra các số liệu cho thấy về nhiều mặt, thế giới đã và đang trở nên tốt đẹp hơn như giảm bớt đói nghèo, bạo lực do xung đột, chiến tranh, v.v.

Halford Mackinder, nhà tư tưởng lớn người Anh và cũng là cha đẻ của thuyết “vùng đất trung tâm” (Heartland theory) từng lập luận rằng, ai kiểm soát được vùng trung tâm Á – Âu sẽ nắm trong tay vận mệnh của cả thế giới.² Đốc đốc người Mỹ Alfred Thayer Mahan lại cho rằng, chính sức mạnh hải quân mới là yếu tố quyết định, khi mà các vùng biển và đại dương chính là những “xa lộ” kết nối các châu lục.³ Một chiến lược gia người Mỹ quan trọng khác là Nicholas Spykman sau này đưa ra quan điểm trung dung hơn, nhấn mạnh vai trò của “vùng đất vành đai” (rimland) bao quanh lục địa Á – Âu, cho rằng ai kiểm soát được những dải đất trọng yếu đó sẽ có cơ hội thống trị thế giới.⁴ Dù có những quan điểm và lý lẽ khác nhau song các nhà tư tưởng này đều thống nhất ở hai điểm. Thứ nhất, mọi quốc gia dù lớn hay nhỏ, mạnh hay yếu, đều là những “tù nhân của địa lý”. Thứ hai, địa chính trị chủ yếu là trò chơi dành cho các cường quốc.

Vậy thế nào là một cường quốc? Cường quốc gần như luôn luôn là nước lớn – một quốc gia sở hữu diện tích lãnh thổ rộng lớn, vốn là cơ sở nền tảng để phát triển dân số đông đảo, cũng như có được tài nguyên thiên nhiên vừa dồi dào vừa phong phú. Đất đai màu mỡ và nguồn nước dồi dào tạo điều kiện lý tưởng cho nông nghiệp; trong khi dồi dào các tài nguyên như gỗ, than đá và dầu mỏ giúp đem lại một nguồn năng lượng vô tận, vốn là điều kiện thiết yếu để phát triển một cỗ máy công nghiệp khổng lồ. Một điều

kiện quan trọng khác là địa thế thuận lợi: vừa dễ phòng thủ nhưng cũng dễ triển khai quân lực, lại có điều kiện thuận lợi cho giao thương và hội nhập quốc tế. Đây chính là những tiền đề quan trọng để xây dựng một nền kinh tế hùng mạnh và một quân đội đáng gờm – nền tảng của một cường quốc thực thụ. Một cách vô tình, bản mô tả có vẻ lý tưởng quá mức này lại vô cùng trùng khớp với những gì chúng ta biết về vị thế địa chính trị vô song của nước Mỹ.

Với tổng diện tích hơn 9,8 triệu kilomet vuông, Mỹ đứng thứ ba trên thế giới về diện tích lãnh thổ, chỉ sau Nga và Canada. Trong đó họ có hơn 1,2 triệu kilomet vuông là đất nông nghiệp – tương đương với diện tích của cả Tây Âu, làm nên một vựa lúa khổng lồ giữa đồng bằng trung tâm. Với sự đa dạng địa hình từ núi non hùng vĩ, sông hồ bao la, tới rừng rậm xanh mướt, nước Mỹ được thiên nhiên ban tặng một kho báu tài nguyên gần như vô tận: dự trữ dầu mỏ và khí đốt tự nhiên đều đứng trong top 10 của thế giới, đồng thời là một trong những quốc gia sản xuất than đá và khoáng sản hàng đầu. Được bao bọc bởi hai vùng biển bao la là Đại Tây Dương và Thái Bình Dương, hai sườn Đông và Tây của nước Mỹ vừa có những cảng nước sâu tuyệt vời để giao thương với thế giới, vừa dễ dàng kiểm soát các tuyến hàng hải then chốt. Phía Bắc là một Canada thân thiện, phía Nam là nước láng giềng Mexico đã thân phục, nước Mỹ từ lâu đã có một hậu phương vô cùng an toàn. Như một nhà ngoại giao người Pháp từng